

הישוב", חילתה לנו מזאת. חובבי ציון אנחנו מאז ומעולם ועכ"ז כעת בראותנו עניין נפלא אשר לא נראה ולא נשמע מעט חורבן בהם"ק עד היום, כי ינהו כל בית ישראלי אחריו רעיון היישוב, וגם הנאורים והמשכילים אשר לפני עשרים שנה חשבו אחרת ובפה מלא אמרו מה לנו ולארצנו, הנה גם פה מצאנו מנוח ובכל אורח הארץ בית ישראל - גם הם שבו עתה בכל לבם ונפשם לכסוף לעלות בהר ה', להסתפק בפת' יבש ולהנזר מכל מעדרני וחמודי ארצות החיים ח'י הבל, עין בעין נראה כי יד ה' עשתה זאת וההשגחה העליזונה פעלת כל אלה, וככלו כרוזא קרא בחיל וקול דופק בלב כל אחד ואחד מישראל, כי הגיע עת לחונן עפר אה"ק ולחבק אבניה ובא מועד להעלות זכרון ארץ אבותינו החורבה והשממה משנות דור ודור,ומי פתי יסוד לבו למועד נגד עצת ה' המשודד כל סדרי הטבע ומשיב חכמים אחורי ודעתם ייסכל.

אפס כל נהייה כפתאים המאמינים שבאופן כזה תהיה גאולתנו המوعדת לנו, כי סימני הגאולה מסורים בידינו משנות דור דור מפני הנביאים הקדושים בשם ה', כי חנם נמכרנו ולא בכסף נגאל ולא זרוע אדם יושיענו, אכן מזורה ישראל יקbezנו, מרחקהו יקרבהו, האלהים יאמר יהיו אור ויהי אור.

דָּבָרִים עַל חֲמֹרְיוֹן אֶתְבָּנָה שְׁבָנָה נְדָרָת לְדָת

מכח אורך בנידון, בו בירר את העניין שני צדדיו, קיבל אז הרב סלוצקי מהగאון רבינו מאיר שמחה מדווינסק בעל ה"אור שמח", אך נראה שהלה שלא צידד בגילוי האמת המרה על עניין הציונות, סירב לצרף את התשובה בספרו⁴³:

שאלתני יקירי והעתרת עלי דברים לחוות דעתך על התנועה החדשנית אשר נתהוה בזמןנו, והמכח והפעל יצאו כרכיכים ליסוד מושבות וליטע כרמים בארץ צבי, והמתיחסים לזה בשם "חובבי ציון" יקרו, ובקשת למועד על השקפתך בזה.

הנה דעת יקירי, כי להראות גודל מצוה זו ומעלהה הוא אך לモתר, כי מי הוא האיש היהודי אשר יסתפק כזה, הלא מיום קרוא ד' לצורך מחלוקת הבטיח לו בארץ חמדת, ושלש מחנות נתנו לישראל: תורה וא"י וועה"ב כולם כאחד, וכל פרטיה התורה מתאימים עם הבטחת הארץ וישובה, מצות רבות לא יכולו להתקיים רק בארץ, ואף מצות שם חובות הגוף וAINS תלויות בארץ כתוב בהן כי יסביר, כאמור: עשה מצווה כדי שתוכנס לארץ, ואחריו שהכעיסו בחורב ועשו עגל מסכה נטער ד' והשיב מהתו מהשחית, ובמאסם בארץ נשא ידו להפילם במדבר כו' ובஹזיאם דיביה ודברי נרגן על הארץ החמיר מאשר חפאו בדברים עליו

43. נדפס מתוך כתה"י בעיתון "דאס ווארט" בוילנא ביום י"ד חשוון תרפ"ג, ומשם ב"קול ישראל" (תרפ"ג גליון ט').

יתברך, וכן תורתנו המוסורה מלאה בשבח הארץ, ושהקלו רבותינו מעלה ספר יהושע במעלה התורה לפי שהוא ערכיה של א"י, ור' יוחנן התפלא כי שמע כי אילא סבי בבבל, — למען ירבו ימיכם כתיב, התבונן, איך שקל את מצות ישיבת א"י בזמן חורבנה, עד כי חש פן יעלה בלבב אחד לומר: הלא בחוץ לארץ אקיים מצאות יתרות, זה — יו"ט שני של גלויות, ושתי חלות בסוריה, קרי ר' יוחנן ע"ז "וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים כל יחיו בהם" שיותר טוב להיות בארץ לשמור רק יום אחד. ופרקים שלמים בתוספתא ובפספרי דברי רב ובתלמודים שמפליגים בשבח הארץ, עד כי המלuktur מהם מאמרים במלות הארץ וישובו, הוא בענייני כמלך אגלי טל מני ים, כלויות תורתינו והמוסורה היא מקושרה במלות הארץ.

וגם בביטחון על אנשים פרטיים הבדילו בין חכמי ארץ ישראל — מקל נועם, לחכמי בבל — מקל חובלים, כמו על רב זира ועל רב נחמן אמרו מה בין תקיפי דא"י לחסידי רכבל, והנה גם בתוכנות רעות אצל אנשי בלייל, הבדילו בין ארץ ישראל לשאר ארצות, ונתן לך לב רגוז בבל כתיב, ומה בין גנבי בבל ללייטים דא"י. וחכמי בבל אמרו חד מינן דסליק כו' כתרי מנייהו.

לכן לעזר רבים למצות ישיבת ארץ ישראל היא אצלינו משנה שאינה צריכה, כי היהדות היא מעטה תהלה להארץ ותזכיר להישראל ג' פעמים בכל יום בהתפללו דרך ארצם, בכל ברכת המזון יברך ויזדה על הארץ הטובה. אמן בכל זה אם כי מצות ישיבת ארץ ישראל היא שколה לכל המצוות, — מצות ת"ת שkolah כנגד כולם, ויוצא אדם מא"י לחו"ל ללימוד תורה, ובפרט למוד התורה בארץ ישראל אשר אין תורה כתורת ארץ ישראל, וחדר מינן כי סליק לתמן עדיף כארבעה מינן, ואין ממנין זקנים בחו"ל ואפלו אם הסומכים בארץ והנסמכים בחו"ל אם לא שייחיו ע"מ שיחזרו לארץ, ולדעת הרמב"ם חשבון המועדים וקיוםם תלוי בהסכם חכמי ארץ ישראל ובזה נתקיים אשר תקראו אתם, ואמר הקב"ה חביבה עלי כת קטנה שבא"י יותר מסנהדרי גודלה בחו"ל, והארץ אשר אלקים דורש אותה לא נדרשת אלא בשכר דרישת שנאמר ויתן להם ארצות גוים ועמל לאומים יירשו בעבר ישמרו חוקיו ותורתו ינצורו, הלא מובן שגדלה מעלה העוסק בתורה בארץ ישראל והמחזיקים הלומדים בירושלים עיר קדשנו, מלבד שהמה חובבי ציון עוד יקראו אוהבי שערי ציון שערים המזינים בהלכה.

אולם זאת ישפטו בצדק כי היושבים על התורה מעטים, לא כן לנטו כרמים וליסיד מושבות בזה יקחו חלק כל קהיל עדת ד' ונטעם ישגשו ויפרחו נטעי נעמנים ויביאו ברכה לבעליהם עד כי בהמשך הזמן בהצלחה ד' דרכם בל ייחלו לבני אדם ולא יקוו לאיש וכי תועלת להאומה בכללה. אכן לנցוע בהספקת החכמים אשר שמיםليلות כימים, ועל קופת רמב"ן על כל פרוטה ופרוטה מתני רבנן מה פרקי, הוא עון פלילי וגדול מנשוא. הנה כל אחת ובפני עצמה היא פעולה קדושה לד' ואשה לא צורך רעה, אם ישוב ארץ ישראל קודש הוא לד', למוד התורה והספקת החכמים בארץ היא קדש קדשים. דרשו את הארץ, ושלומה, ירושלים יעלה על לבכם, ולמורת רוח כל איש נלבב המחזק לרובבות אלפי ישראל הניזונים מקופה רמב"ן בחיי צער, או רב אחד אשר לפי עיונו בתלמוד ופסקים להחמיר

במלאת שבעית, קהל הסופרים קראו עליו מלא, וחיצי לעג ומשתמה יטילו ובשם שונא צין יתרונו.

התבונן ידידי לו הי' חי עמו בתקופה הזאת رب יהודה שלדעתו הי' איסור עלות מבבל לא"י עד יום הפקד, למה השבוחו, והגמ כי החכמים שבדורו לא הסכימו עמו לא יצאו לקראתו בקהל חירופים וגידופים, רק כי סלקו לארץ ישראל הו מיטמרו מינן ואמרו עליו שאני رب יהודה דחביבא לי ארעה דישראל, והוא הנסiba כי אחרי שלא היה יכולת בידו לפוי שיטתו בהלכה עלות לארץ השtopic תמיד להגות הארץ ולשום זכרונה על לבבו, ואולי משומ זה אמרו שאני עולא דחביב עלייה דרב יהודה משומ דעולא הו סליק לארץ ונחית לבבל עד כי קראו לו עולא נחותא, והוא שומע מפיו מה בארץ וכל מפעלו היה אשר היה משוש נפשו כל היום, כמו שאמרו אין דומה מי שיש לו כו' למי שאין לו פת בסלו لكن היה חביב עליו ביותר.

והנה מיידי דברי בזה התפקיד לא אוכל מגלות אשר היה טמון בלבבי, וגלי למתי סודו, כי המביט בעין פקוחה בספר דברי הימים להיות ישראל בגולה, יראה פעמים לא סיפורות עמדו עמו משתגעים ובעלי דמיון אשר חש עתידות למו, זה בזורע ימינו, וזה במופתים בדויים וכובים, וזה בתשובה ותענית הוליכו את העם שלו ויאמינו כי הגואלה קרובה לבוא, ובheitם דבריהם כמסיס ניסס, וכל מעשיהם הרסו כקורין עכבייש יצאו רבים מקהיל עדת ד' מהדת והאומה, וכחשו בתקופה העתידה והיה לפוקה ולמכשול לבית ישראל, ועם כל האזהרות שהזהיר רבינו משה בספר שופטים ואגרת תימן לבלי להטוט לב לרעיון כוזב, ולבלוי לחשוב אודות פועלות ודרכם להגואלה המקויה, לא هوUIL לרבי הלבב ונדראי רוח אשר בהריחם מרחק דמיון להתנוצות רעיון זו אודות התקופה הנועדה מפי ה', הלכו כבכמה בבקעה ויהיו למרם בשכם דברי ד' על יד נביאו ופתאום יבוא אל היכלו כו'.

הנה מה נוראה היה המחזה בעת יצא הנלהבים לאמר: זה הדרך המביאה להגואלה העתידה, ומהם חכמי וחסידי אשכנז בדמיונם אמרו כי אין לך קץ מגולה מזו כו', וסמכו במאמרים אשר מצאו לעזר, אז כל נבון דעת הבית על זה כאשר הביטו גדולי החכמים על התקופה הנוראה בשנת ת"כ אשר כמאה שנה עברו רוח ישראל וללב חכמי, אשר היה אז הדמיון יציר חשובים אשר בספריו החכמים האלודים כן היה בתמונה הזאת יצר ההשכלה הלאומית לאמր: זאת הגואלה וזאת החמורה ובسمות קראו לזה עוזא השני כו', ועוד מעט היה סכנה נוראה להדת והאומה בכלל נשקפת כי אם חלילה לא תצליח אז יפלז מהה מעלות אחרונית מהדת והעיקרים המקובלים, תודה לההשגה העלונה כי נתנה לבב רבני וחכמי הדור לעמוד רחוק, וברוח כהה הביטו על מפלגות נלהבים, וקיבלו חצים ובליסטראות שהשליכו עליהם הסופרים עד כי הדבר התלבש צורה אחרת למרכו מסחרי לעשירים ונכבדי ארץ, ומה הדבר הזה דבר מסחרי אשר פריו יוציא הלולים לבבליו וגם הוא קרש לד', אם לא אתם לישר דרך להגואל צדק כי אם יתמהמה חכה לו, ולא יבקש עוז מן אדם ובנין העתיד ירד בניו ומשוכלל بلا عمل בן תמותה, ולא אמרו כי זאת הינה להתקופה העתידה,

כפי הסכנה גדולה להדרת והאומה, ואף אם יעלה רעיהן מوطעה בלבב איש, הלא מדת קונו יהי בו ליבא לפומה לא גלייא.

אתה היא לנו אם קלענו אל המטרה או לא, על עשרינו וגдолינו מוטל להרוחיב גבולות הארץ בראשון המשלחות הרומיות, וכאשר בני נכר גרי אשכנז יטעו כרמים בשדמות הארץ, מדוע יגראו בית ישראל מעשות דבר הנכוון לפי הליקות הזמן ומאורש מהממשלה הרוממה יר"ה, ועל כל צעד ומשעול ימצאו מצוות רבות וקדושת הארץ ואהבת האומה.

אכן לא ירכו לדבר גבואה וביל ידברו עתק, אלה מפה לא יזכרו העתידות והזרמיונות, ולאהה מפה בלבד יפתחו לבב העניים והאומללים אשר בין המצרים, וההלך גדל מאד גדר מזה וגדר מזה, לא יתעו העניים לבוא להר הקודש כי אם זהב כאשר יפוזר להם הימצא למו להספיק די מחייתם, הנסיוון מורה כי בנגעם לארץ מרחק כמו ערי קוואקאו וקצת רוסיא יצילחו וישלחו אחריהם עוללים, ומה יעשו המון אדם כזה בארץ החרבה והשוממה, אם כי טוביה היא מאד הוא רק לבני הארץ והעושר, וסבירותיהם יהיו העניים אשר כבר מצאו מפלט למו בארץ ד' שמה.

אכן אחוי אל נא תרעוו להגוי כולם, חכמים הוזרו בדבריכם ואבירי הספרים בל יתנו מכשול לפני עבדי ד' המשולים כעור ברוך, ולא יהיה לכם העניים ונמוגי לב למשחק כי בנפשם דברתם.

עוד את אמרתי להודיע דעתך בזה כי נפש הישראלית קשורה בהארץ אשר בה היו כל התקשרות האומה לאלוקי שמים, ובה יושקו כל העתידות, והפליגו חכמינו ונביאנו להמתהלך בארכות החיים ד' אמות איז מובטח שהגיע לשילימות אשר תביאנו להאושר הנצחי (אשר זה עזה"ב), וכן לא כאשר יאהב הצלפת את ארץ מולדתו ויכבד בירתה ארץ פארין, כי זה רגש לאומי ואהבת ארץ מולדת אשר הוא יוצר האנושית והנימוסית, לא כן אהבת ארץ ישראל דוכתא דמשה ואהרן לא זכו לה, והעם היושב בה קודש לד', לא עבר בה זר, ולא יבוא מזה אשר לא עם ד' יסודה, ונשף חשק ומחזה על הבמה לאסוף מהם מעשה הצדקה יוצר הבלתי אירופי כל יברנו, וזה מכון מאמרם ז"ל המהלך ד' אמות בארץ ומדובר בלשון הקודש, שאהבת הארץ לא תהיה יסודה ברגשות האנושית רק יסודתו בהורי קודש.

אם כה יעשו יצילחו במשלח ידם, יהיו נועם ד' עליהם, וגפן יפריח בהר הקודש, וען יתן פרינו, וערוי ענפיהם יתנו וישאו פרים לעם ד'. ועיניהם ועינינו תחזינה בהרمت קרן ציון וירושלים ובתשועת ד'.

הנה מתרdotyi הרבים אצלי רגעים אחדים לחווות לך את דעתך, ולגלות לך מעט מהרבה מהריעונות הממלאים חרדי לבבי אהבת עמו ובחיבת ארצנו החק, אשר היא משוש חיינו וכוסף רוחנו.

מקירו מאיר שמחה כהן

חותם פה דענבן, יום ד' א' אדר ב' תרנ"א לפ"ק.